

अतिवृष्टी व पूरहानी कार्यक्रम

अतिवृष्टीमुळे क्षतीग्रस्त झालेल्या जिल्हा परिषदांच्या व महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्थेच्या अखत्यारितील इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण मार्गांच्या रस्ते व पुलांच्या दुरुस्तीबाबत नव्याने मंजूर केलेल्या कार्यक्रमासाठी मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: जिपर-२०२२/प्र.क्र.१९२/बांध-३

बांधकाम भवन, २५ मर्झबान पथ, फोर्ट,

मंत्रालय, मुंबई - ४००००१

दिनांक: ०९ फेब्रुवारी, २०२३

वाचा:-

- १) ग्रामविकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: जिपर-२०१२/प्र.क्र.११८/पंरा-८, दिनांक १० सप्टेंबर, २०१२
- २) ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१३/प्र.क्र.५०८/पंरा-८, दिनांक ०१ फेब्रुवारी, २०१४
- ३) ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: ग्रासयो-२०१५/प्र.क्र.१२/योजना-९, दिनांक २८ ऑक्टोबर, २०१५
- ४) ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: ग्रासयो-२०१९/प्र.क्र.७७/बांधकाम-२, दिनांक २७ ऑगस्ट, २०१९
- ५) ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: जिपर-२०२२/प्र.क्र.१९२/बांधकाम-३, दिनांक २८ नोव्हेंबर, २०२२

प्रस्तावना:-

राज्यातील इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण मार्ग या रस्त्यांची व त्यावरील पुलांची दुरुस्ती व परिरक्षण (लेखशिर्ष क्र.३०५४-२४१९) हा विषय सन २०१२-१३ आर्थिक वर्षापासून ग्रामविकास विभागाकडे हस्तांतरित करण्यात आला आहे. त्याअनुषंगाने ग्रामविकास विभागाच्या संदर्भाधीन दि.१०.०९.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सदर योजनेच्या अंमलबजावणीबाबत सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सध्या राज्यातील ग्रामीण मार्ग व इतर जिल्हा मार्ग रस्त्यांची एकूण लांबी सुमारे २,१६,००० कि.मी. इतकी आहे.

०२. महाराष्ट्र राज्यातील ग्रामीण रस्त्यांची नियमित परिरक्षा करण्यासाठी संदर्भाधीन क्र.४ येथील दि.२७.०८.२०१९ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये ग्रामीण रस्ते परिरक्षा धोरण निश्चित करण्यात आले आहे. त्यानुसार ग्रामीण रस्त्यांच्या उपयोग कर्त्यासाठी सुरक्षित सोयीचे व कार्यक्षम पाहोच रस्ते पुरविण्यासाठी, रस्त्यांची वेळेवर व भक्कम परिरक्षा करणे, मागणीनुसार परंतु तरतुदीच्या उपलब्धतेनुसार निधी पुरविणे आणि उपलब्ध निधीचा आणि स्रोतांचा विवेकशील व इष्टतम वापर करणे हे उद्दिष्ट उक्त धोरणात निश्चित करण्यात आले आहे.

०३. तथापि, अलीकडच्या काळात अतिवृष्टी व पूर परिस्थितीमुळे राज्यातील ग्रामीण मार्ग व इतर जिल्हा मार्ग दर्जाच्या रस्त्यांचे व त्यावरील पुल व मो-यांचे मोठया प्रमाणात नुकसान होत असल्याची बाब शासनाच्या निदर्शनास आली आहे. त्यामुळे सदर रस्ते व पुलांची दुरुस्ती करून सदर रस्ते वाहतुकीयोग्य स्थितीत ठेवणे अत्यंत आवश्यक आहे.

०४. एखाद्या वर्षी अतिवृष्टी होणे ही घटना नैसर्गिक असून ती पुर्वनियोजित नसते. त्यामुळे अतिवृष्टी व पुरहानीमुळे क्षतिग्रस्त झालेल्या रस्ते व पुलांच्या दुरुस्तीची कामे तातडीची व संवेदनशील असल्यास प्रत्येक वर्षाच्या नियमित अर्थसंकल्पिय तरतुदीतून करणे शक्य होत नाही. त्यामुळे अशा आकस्मिक व तातडीच्या कामांकरिता शासनाकडून काही विशिष्ट परिस्थितीमध्ये विशेष निधी स्वतंत्रपणे उपलब्ध करून दिला जात असतो. अतिवृष्टी व पूर परिस्थितीमुळे क्षतिग्रस्त झालेल्या इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण मार्ग रस्त्यांच्या व त्यावरील पुलांच्या दुरुस्तीकरिता शासनाने संदर्भाधीन क्र.५ येथील शासन निर्णयान्वये ३०५४-२९११ हे स्वतंत्र नवीन लेखाशिर्ष उघडले आहे. सदर नवीन कार्यक्रमांतर्गत मंजूर करावयाच्या कामांचा प्राधान्यक्रम व निकष निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

उपरोक्त प्रस्तावनेमध्ये नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेता, यापूर्वीचा संदर्भाधीन क्र.२ येथील दि.०१.०२.२०१४ रोजीचा शासन निर्णय अधिक्रमित करण्यात येत आहे. तसेच राज्यातील

ग्रामीण भागातील अतिवृष्टी व पुरहानीमुळे क्षतीग्रस्त झालेल्या जिल्हा परिषदेच्या व महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था यांचे अखत्यारितील ग्रामीण मार्ग व इतर जिल्हा मार्ग रस्ते व त्यावरील पूल व मो-यांच्या दुरुस्तीच्या कामांचा प्रस्ताव तयार करून शासनास सादर करणे व या शासन निर्णयात नमूद केलेल्या निकषानुसार प्राधान्यक्रम ठरविण्यासाठी खालीलप्रमाणे सुधारित कार्यपध्दती निश्चित करण्यात येत आहे.

- १.१ अतिवृष्टी व पुरहानीमुळे क्षतीग्रस्त झालेल्या रस्त्यांच्या व पुलांच्या दुरुस्तीकरिता कामांचा प्रस्ताव अतिवृष्टी व पुरहानी कार्यक्रमांतर्गत शासनास सादर करण्यासाठी व अत्यावश्यक कामांचा निकषानुसार प्राधान्यक्रम ठरविण्यासाठी खालीलप्रमाणे जिल्हानिहाय समिती गठीत करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	सदस्यांचे नाव	समितीमधील पदनाम
१.	संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२.	अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	सदस्य
३.	कार्यकारी अभियंता (प्र.ग्रा.स.यो.), महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था	सदस्य
४.	कार्यकारी अभियंता (बांधकाम विभाग), जिल्हा परिषद	सदस्य-सचिव

- १.२ सदर समितीने संबंधित जिल्ह्यातील अतिवृष्टी व पुर परिस्थितीमुळे दुरावस्था झालेल्या इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण मार्ग रस्त्यांचा व त्यावरील पूल व मो-यांचा आढावा घेऊन निधी मागणीचा प्रस्ताव सोबत जोडलेल्या विहित नमुन्यात (प्रपत्र-१ व २ मध्ये) अतिवृष्टी झालेल्या वर्षी ऑक्टोबर अखेर पर्यंत शासनास सादर करावा.

१.३ अतिवृष्टी व पुरहानीचा कार्यक्रम प्रस्तावित करताना त्यामधील कामे खालील प्राधान्यक्रमानुसार प्रस्तावित करण्यात यावीत.

- I. गावांना जोडणारा किंवा मुख्य रस्त्याला जोडणाऱ्या मार्गावरील पूल/रपटा/मोरी यांची हानी झाली असल्यास अशा रस्त्यावरील वाहतूक सुरळीत होण्याच्या दृष्टीने आवश्यक कामे.
- II. अतिवृष्टीमुळे मोठ्या प्रमाणात ना-दुरुस्त झालेल्या व सार्वजनिक वाहतूकीस अडथळा होत असलेल्या रस्त्यांच्या भरावाच्या दुरुस्तीची व कायमस्वरूपी उपाययोजनांची कामे.
- III. उपरोक्त कामांव्यतिरिक्त वाहतूक सुरळीत ठेवण्याच्या दृष्टीकोनातून एखादे काम प्रस्तावित करणे आवश्यक असल्यास अपवादात्मक बाब म्हणून सदर काम घेता येईल. मात्र, त्याबाबतची कारणमिमांसा अभिलेख्यात नोंदवणे आवश्यक राहिल.

१.४ *प्रस्तावित करण्यात येणारी कामे ते करून घेतलेल्या योजनेच्या अटी व शर्तीप्रमाणे दोष दायित्व कालावधीमध्ये येत नसल्याची खात्री करण्यात यावी.*

१.५ प्रस्तावित काम वन विभागाच्या जागेत/धरणाच्या बुडीत क्षेत्रात नसल्याची व भुसंपादनाची आवश्यकता नसल्याची प्रथमतः खात्री करावी.

१.६ कोणत्याही परिस्थितीत रस्ते विकास योजनेमध्ये समाविष्ट नसलेल्या रस्ते व त्यावरील पुलांची कामे प्रस्तावित करण्यात येऊ नयेत. तसेच एका रस्त्यावर एकच काम प्रस्तावित करावे, दोन किंवा अधिक कामे प्रस्तावित करू नयेत.

१.७ अतिवृष्टी व पुरहानी कार्यक्रमासाठी मंजूर करण्यात येणाऱ्या निधीतून दुसऱ्या योजनेचे कोणतेही काम प्रस्तावित करू नये तसेच करण्यात येऊ

नये. या मंजूर निधीतून दुसऱ्या योजनेचे काम केल्याचे आढळल्यास किंवा दुसऱ्या योजनेच्या कामाचा खर्च या निधीतून केल्याचे आढळल्यास संबंधितांविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात येईल, याची सर्वांनी नोंद घ्यावी.

२. उपरोक्त प्रमाणे जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीकडून शासनास प्राप्त प्रस्ताव व शासनाकडे उपलब्ध निधी विचारात घेऊन, शासन स्तरावरून अतिवृष्टी व पुरहानी कार्यक्रमासाठी उपलब्ध होणारा निधी जिल्ह्यांना कळविण्यात येईल. तद्नंतर **जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीने कामांचा प्राधान्यक्रम निश्चित करून सोबत जोडलेल्या प्रपत्र-३ मधील विहित प्रपत्रात व निधीच्या मर्यादेत प्रस्ताव शासनास सादर करण्यात यावा.**

सदर समितीने जिल्ह्यातील इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण मार्गांपैकी अतिवृष्टी व पुरहानीमुळे क्षतीग्रस्त झालेल्या रस्ते व पुलांच्या दुरुस्ती कामांचा आढावा घेऊन प्राप्त निधीच्या मर्यादेत परिच्छेद क्र.१.३ खालील I, II, III विचारात घेऊन प्राधान्यक्रमानुसार कामांची निवड करावी व खालील बाबींचादेखील विचार करावा.

२.१ रस्ते नुतनीकरणाच्या कामांमध्ये आवश्यकतेनुसार डब्ल्यूबीएम,एम.पी.एम. व कार्पेटचे काम करण्यात यावे. क्षतीग्रस्त प्रमाणानुसार लहान-लहान लांबीत कार्पेट करण्यात यावे जेणेकरून किमान खर्चात रस्त्याची जास्तीत जास्त लांबी पूर्ण करता येईल.

२.२ कामांचा प्राधान्यक्रम निश्चित करताना प्रस्तावित केलेली कामे इतर योजनेमध्ये मंजूर अगर प्रस्तावित केले नसल्याची खातरजमा जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीने यांनी करावी.

२.३ एकाच रस्त्यावरील कामांना जास्त जाँब नंबर न देता कमीत कमी जाँब नंबर देण्याचा प्रयत्न करावा.

२.४ मजूर सहकारी संस्था, सुशिक्षित बेरोजगार अभियंता, यांच्या काम करण्याच्या क्षमता किंवा निविदा प्रक्रियेचे टप्पे नजरेसमोर ठेवून कामांचे तुकड्या तुकड्यात जाँब क्रमांक देण्यात येऊ नयेत.

३.० जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीकडून सदर योजनेमधून घ्यावयाच्या कामांचा प्राधान्यक्रम निश्चित झाल्यानंतर उपलब्ध निधीच्या मर्यादेत कामांना प्रशासकीय मंजूरी देण्याबाबतची कार्यवाही शासन स्तरावरून करण्यात येईल. कार्यकारी अभियंता, बांधकाम विभाग, जिल्हा परिषद (जिल्हा परिषदेच्या अखत्यारितील रस्त्यांच्या बाबतीत) व कार्यकारी अभियंता, प्र.ग्रा.स.यो. (महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था यांचे अखत्यारितील रस्त्यांच्या बाबतीत) यांनी तांत्रिक मंजूरी व प्रचलित पध्दतीनुसार जाँब क्रमांक देण्याबाबतची कार्यवाही तात्काळ करावी.

३.१ शासनाने मंजूरी दिलेल्या कामांव्यतिरिक्त अन्य कामांना जाँब क्रमांक दिल्याची बाब निदर्शनास आल्यास संबंधित कार्यकारी अभियंता यांचेविरुद्ध शिस्तभंगविषयक कडक कारवाई करण्यात येईल याची नोंद घ्यावी.

३.२ सदर कार्यक्रमांतर्गत मंजूर करावयाची कामे ही उद्भवलेल्या अकस्मात परिस्थितीत तातडीची असल्याने,सदर कामे विहित कालमर्यादेत पूर्ण करण्याची दक्षता घेण्यात यावी. तसेच कामांच्या प्रगतीबाबतचा मासिक अहवाल जिल्हाधिकारी व शासनास सादर करण्यात यावा.

३.३ कामांचा दर्जा व गुणवत्ता चांगली राहण्याच्या दृष्टीने संदर्भाधीन दिनांक १०.०९.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयामधील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.

३.४ या कार्यक्रमातून होणाऱ्या कामांच्या दर्जाची तपासणी प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजनेतर्गत कार्यान्वित असलेल्या राज्य गुणवत्ता निरीक्षक (SQM) यांचेकडून

करुन घेण्यात यावी. तसेच केलेल्या कामाचा अभिलेख त्यानुसार पडताळून पहावा व सदर कामावर नियंत्रण ठेवावे.

३.५ कामे सुरु करण्यापुर्वी, कामे प्रगतीत असताना व कामे पूर्ण झाल्यावर छायाचित्र (फोटोग्राफस) घेण्यात यावीत व विभागीय कार्यालयाच्या अभिलेख्यासोबत ठेवण्यात यावीत.

३.६ सदर कार्यक्रमांतर्गत मंजूर कामामध्ये अंशतः बदल करणे (रस्त्याचे नाव, साखळी क्रमांक, रस्त्याचा संवर्ग इ. मध्ये बदल)/मंजूर कामाऐवजी नवीन काम घेणे/मंजूर काम रद्द करणे बाबतचा प्रस्ताव जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीमार्फतच शासनास सादर करणे आवश्यक राहिल. सदर काम बदल प्रस्तावित करताना प्राधान्यक्रमास बाधा पोचणार नाही तसेच सुधारित काम हे मूळ प्राधान्य क्रमांकापेक्षा खालील स्तरावरील नसल्याची दक्षता समितीने घ्यावी.

३.७ सदर कार्यक्रमांतर्गतचा निधी हा शासनाकडून जिल्हा परिषदेला वर्ग करण्यात येईल. तदनंतर जिल्हा परिषदेने महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था यांच्या अखत्यारितील मंजूर कामांच्या प्रमाणात निधी महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्थेकडे वर्ग करावा. निधी उपलब्धतेबाबत शासनाचे अधिकार अंतिम असतील.

४.० या कार्यक्रमांतर्गत मंजूर सर्व कामांचे पूर्णत्वाचे दाखले तसेच उपयोगिता प्रमाणपत्रे मा.महालेखापाल यांच्या कार्यालयास तात्काळ पाठवून त्याची एक प्रत शासनास सादर करावी. सदर योजनेसाठी होणारा खर्च अतिवृष्टी व पूर परिस्थितीमुळे खराब झालेल्या रस्त्यांच्या व पूलांच्या दुरुस्तीकरिता जिल्हा परिषदांना सप्रयोजन अनुदान (अनिवार्य) (३०५४ २९११) या लेखाशिर्षाखाली त्या त्या आर्थिक वर्षात उपलब्ध होणा-या तरतुदीमधून भागविण्यात यावा.

५.० सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०२०९१५००४८४७२० असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(का. गो. वळवी)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा. उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा. सभापती/उप सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधानमंडळ, मुंबई
- ५) मा. अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानमंडळ, मुंबई
- ६) मा. मंत्री/राज्यमंत्री (सर्व)
- ७) मा. विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा/विधानपरिषद
- ८) मा. विधानसभा/विधान परिषद सदस्य (सर्व), विधानमंडळ, मुंबई.
- ९) अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग/वित्त विभाग, मंत्रालय
- १०) महालेखापाल, (लेखापरीक्षा/लेखावअनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर
- ११) विभागीय आयुक्त, महसुल विभाग (सर्व)
- १२) जिल्हाधिकारी (सर्व).
- १३) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
- १४) मुख्य अभियंता (प्र.म.ग्रा.स.यो.), महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था, पुणे
- १५) अधीक्षक अभियंता (प्र.मं.ग्रा.स.यो.), महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था (सर्व विभाग)
- १६) अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १७) मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १८) कार्यकारी अभियंता, बांधकाम विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १९) कार्यकारी अभियंता (प्र.मं.ग्रा.स.यो.), महाराष्ट्र ग्रामीण रस्ते विकास संस्था (सर्व)
- २०) निवडनस्ती (कार्यासन बांध-०३)

प्रपत्र-१

अतिवृष्टी व पूरहानीमुळे क्षतिग्रस्त झालेल्या रस्ते व पुलांच्या दुरुस्तीसाठी आवश्यक निधी मागणीचा प्रस्ताव

जिल्हा :-

अ.क्र.	तालुका	ग्रामा व इजिमा रस्त्यांची एकुण लांबी	अतिवृष्टीमुळे खराब झालेल्या रस्त्याची लांबी/ पुलाची संख्या		दुरुस्ती साठी लागणारा निधी (रुपये लक्ष)			संबंधित ठिकाणी झालेला सरासरी पाऊस/ अतिवृष्टी मी.मी. मध्ये (दिनांकासह)	शेरा
			रस्ता लांबी	पुल संख्या	रस्ता	पुल	एकुण		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०

नाव व स्वाक्षरी
अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
जिल्हा परिषद, _____

नाव व स्वाक्षरी
जिल्हाधिकारी, _____

प्रपत्र-२

Damage due to floods- Categorywise Road (Kilometer) and Estimation of Immediate Repair (IR)

District:-

(Rs in Lakhs)

Sr No.	Name of affected Taluka	ODR				VR				Grand Total			
		Total length	Damaged length	Cost of damage	Funds required as per NDRF	Total length	Damaged length	Cost of damage	Funds required as per NDRF	Total length	Damaged length	Cost of damage	Funds required as per NDRF
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Total													

(The funds required for immediate repair may be calculate as per NDRF/SDRF guidelines given in GR, Revenue and Forest Department, dated 13.05.2015)

नाव व स्वाक्षरी
अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
जिल्हा परिषद, _____

नाव व स्वाक्षरी
जिल्हाधिकारी, _____

प्रपत्र-३

अतिवृष्टी व पुरहानी कार्यक्रम (लेखाशिर्ष ३०५४-२९११)

जिल्हा :-

कामाचा प्राधान्य क्रमांक	रस्त्याचे नाव (र.वि.यो. २००१-२१ नुसार), साखळी क्रमांक, एकूण लांबी व तालुका	रस्त्याचा संवर्ग व क्रमांक	दुरुस्तीचा प्रकार (रस्ता/पुल/मोरी इ.)	दुरुस्तीसाठी प्रस्तावित लांबी (कि.मी.)			अस्तित्वातील रस्त्याचा पृष्ठभाग (खडी/डांबरी/ मुरुमी)	प्रस्तावित दुरुस्तीचा तपशील	कामाची एकूण किंमत (रु.लक्ष)	शेरा
				पासून	पर्यंत	एकूण				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११

(टिप:- कामांचा प्राधान्यक्रम निश्चित करताना जिल्हा हा घटक विचारात घेण्यात यावा. तसेच प्रस्तुत शासन निर्णयातील तरतूदी व कामाची निकडही विचारात घेण्यात यावी)

नाव व स्वाक्षरी
अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
जिल्हा परिषद, _____

नाव व स्वाक्षरी
जिल्हाधिकारी, _____